

ר' עובדיה מברטנורא

ולפעמים קטנים, שהרי לא היו נותנים לעולם אלא מחצית השקל היוצא באותה שעה: אעפ"כ יד כולן שוה. כלומר אכתי לא דמי שקלים לחטאת, דבכל זמן וזמן היה מחצית השקל שוה לכל, זה שוקל כמו זה, כל אחד מחצית השקל היוצא בזמן ההוא. אבל חטאת לעולם אינו שוה, שזה מביא בסלע וזה מביא בב' או בג' סלעים. והכי מסקינן דטעמייהו דבית הלל כר"ש: ה מותר שקלים חולין. המכנס מעות ואמר הרי אלו לשקלי, וכשבא לחשב מה שכנס מצא שהותירו, המותר חולין. וסתמא כב"ה: עשירית האיפה.

שמקריבין בדלי דלות. אם הפריש מעות ונתותרו, באת נדבה, דכל מותר חטאת ואשם המעות נדבה לקנות בהן עולות לקיץ המזבח, כמדרשו של יהודע הכהן. ועשירית האיפה במקום חטאת היא: מותר עולה עולה. אם הפריש מעות לקנות עולה ונתותרו, יביא באותו המותר עולה אחרת: מותר הפסח לשלמים. דכתיב (דברים י"ו) וזבחת פסח לה'

שבתורה, ובקשנו אחר כך לְשַׁקֵּל דִּינָרִים - מטבעות ששוויים רביעית השקל שבתורה, ולא קיבלו מהם, שאסור להפחית ממחצית השקל של תורה. מכל מקום רואים מכאן שאין קיצבה למחצית השקל.

אָמַר רַבִּי שְׁמֻעוֹן: אֵף עַל פִּי כּוֹן, יָד בְּלֵן שְׁוֵה - בכל זמן היו כולם נותנים אותו מטבע כמחצית השקל בין עשיר בין עני, ונמצא שיש קצבה לשקלים, אָבֵל קִרְבַּן חֲטָאת - זֶה מְבִיא בְּסֵלַע וְזֶה מְבִיא בְּשֵׁתַיִם וְזֶה מְבִיא בְּשֵׁלֶשׁ ולכן אין אומרים שמראש התכוון לסכום מסויים, וזו הסיבה שמותרן קודש, ויפלו לנדבה:

מותר הקרבנות ושאר צדקות

משנה ה'

מותר שקלים - המכנס מעות לשקלו ומצא שיש יתר על שקל, המותר חָלִין כדעת בית הלל (לעיל משנה ג).

מותר עשירית האיפה - המכנס מעות לקנות בהם עשירית האיפה סולת לחטאת ונותר מהמעות לאחר שקנה עשירית האיפה, וכן מותר קָנִי זָבִים קָנִי זָבוֹת וְקָנִי יוֹלְדוֹת - מה שנותר לאחר שקנה שתי תורים או שני בני יונה שמביאים הזבים והזבות והיולדות, וְחֲטָאוֹת וְאַשְׁמוֹת - מה שנותר לאחר שקנה את החטאת או האשם - מוֹתְרֵיהֶן נְדָבָה -

מותר המעות הולכות לנדבה לקנות עולות, שמקריבים בזמן "קיץ המזבח".

זֶה הַכֶּלֶל: כָּל שֶׁהוּא בָּא לְשֵׁם חֲטָאת וּלְשֵׁם אֲשָׁמָה - מוֹתְרֵן נְדָבָה. מותר עולה - המפריש מעות לקרבן עולה ונותר לו מן המעות הללו - לְעוֹלָה - יביא בהם עולה אחרת. מותר מְנַחָה - לְמְנַחָה אחרת. מותר שְׁלָמִים - לְשְׁלָמִים.

מותר פֶּסַח - לְשְׁלָמִים שנאמר (דברים טז, ב): "וְזָבַחְתָּ פֶּסַח לַה' אֱלֹהֶיךָ צֹאן וּבָקָר", והלא קרבן פסח בא מן הצאן ולא מן הבקר? אלא בא ללמד שמותר הפסח יהא לקרבן הבא מצאן ובקר, והיינו שלמים.

ר' עובדיה מברטנורא
אלהיך צאן ובקר, וכי פסח מן
הבקר הוא בא, אלא מותר פסח
יהא לדבר הבא מצאן ובקר
והיינו שלמים: מותר נזירים.
אם גבו מעות לקרבנות נזירים
ונתותרו, ישמרום עד שיקנו
מהם קרבנות נזירים אחרים.
ואם נזיר אחד הפריש מעות
לקרבנותיו ונתותרו, המותר
לנדבה לקיץ המזבח: מותר עני.
אם גבו מעות לקנות לו מלבוש
ונתותרו, נותנין המותר לאותו
עני: מותר שבויים. אם גבו
צדקה לצורך פדיון שבויים
ונתותר מהם, ישמרום עד
שיפדו בהם שבויים אחרים.
אבל אם פירשו לשבוי זה, זכה
אותו שבוי במותר: מותר
המתים למתים. אם גבו לצורך
קבורת מת סתם, המותר
לקבורת מתים אחרים. למת,
זה המותר ליורשיו, דאחולי
אחיל המת זילותיה לגבי
יורשיו: יהא מונח עד שיבא
אליהו. מספקא ליה אי מחיל
המת זילותיה לגבי יורשיו אי
לא, הלכך יהא מונח עד שיבא

מותר נזירים - אם גבו סתם מעות לקרבנות נזירים
עניים, ונתותרו מהם, יהא **לְנִזְרִים**. **מותר נזיר**
שהפריש מעות לקרבנו, הנשאר יהא **לְנִדְבָה** - לקיץ
המזבח.

מותר עניים - **לְעֵנִים** אחרים. **מותר עני** - גבו
לצורך עני מסויים ונתותר, המותר יהיה **לְאוֹתוֹ עֵנִי**.
מותר הגבוי לפדיון שבויים - **לְשִׁבּוּיִים**. **מותר**
שבוי - **לְאוֹתוֹ שְׁבוּי**.

מותר המתים - מה שגבו עבור קבורת מתי מצוה
או מתים עניים, ונתותרו מעות, יהיו **לְמֵתִים** אחרים.
מותר המת - מה שגבו עבור מת מסוים, יהיה
לְיֹרְשָׁיו.

רבי מאיר אומר: מותר המת - **יְהֵא מְנַח עַד**
שִׁיבָא אֵלָיו ואין משתמשים בו. **רבי נתן***
אומר: מותר המת - שנשתירו מהמעות לאחר
קבורתו - **בוֹזֵין לוֹ נֶפֶשׁ** - מצבה **עַל קְבֻרוֹ**:¹⁵

פרק שלישי

זמני תרומת הלשכה

משנה א

בשלישה פרקים - זמנים **בשנה, תורמין את**
הלשכה - ממלאים מן המעות שבלשכה שלוש

אליהו: **בונים לו נפש על קברו**. פשיטא ליה לר' נתן דלא מחיל, הלכך בונים לו מצבה על קברו
מאותו מותר שכבר זכה בו המת. והלכה כת"ק. והיכא דגבו לצרכי קבורת המת מפני שהיו סבורים
שלא היה לו ואח"כ נמצא שהיה לו, לא אמרינן בכהאי גוונא מותר המת ליורשיו, כיון שהגבייה
בטעות היתה, והכי מוכח בירושלמי. ועוד מוכח בירושלמי ובגמרא שלנו, דהיכא דאיכא שבעה
טובי העיר או חבר עיר שכל עסקי צבור נחתכין על פיו ונראה בעיניו לשנות מותר שבויים או
מותר עניים או מותר מתים למה שיראה בעיניו, יכול לשנות ולהוציא במה שיראה בעיניו שהוא
צורך שעה ואין מוחין בידו. וכן מורין תמיד הלכה למעשה: **ג** א בשלישה פרקים בשנה תורמין

ביאורים והרחבות

15. בגמרא סנהדרין (מח, א) מבואר טעם מחלוקת התנאים כאן, לפי שהמת מתבזה בגביית
מעות אלו על שמו, וסובר תנא קמא שנוח לו למת להתבזות בשביל יורשיו, לכן מותר המעות

קופות גדולות של שלוש שלוש סאים, ואלו הם הזמנים: **בְּפְרוֹס הַפְּסָח** 16 - חמשה עשר יום קודם הפסח, **בְּפְרוֹס עֶצְרַת** - חמשה עשר יום קודם חג השבועות, **בְּפְרוֹס הַחֵג** - חמשה עשר יום קודם חג הסוכות. **וְהֵן** - שלושת הזמנים הללו, הם גם הזמנים הקובעים ל**גְרָנוֹת לְמַעֲשֵׂר בְּהֶמְהָה** - שבזמנים אלו קבעו חכמים לעשר את הבהמות שנולדו, כדי שיהיו בהמות מצויות לעולי רגלים, ומשהגיע זמן זה אסור לאכול מהבהמות ולא למוכרן עד שיעשר 17, **דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא**.

בְּן עֲזַאי אוֹמֵר שלושת הזמנים למעשר בהמה הם: **בְּעֶשְׂרִים וְתֵשְׁעָה בְּאֵדָר** הואיל ואדר הסמוך לניסן לעולם חסר, נמצא שחמשה עשר יום לפני הפסח לעולם יפול בכ"ט באדר, **וּבְאֵחָד בְּסִיּוֹן** לפי שהנולדות מפסח ועד עצרת מועטות - חוששים

לעשר בהמות שנולדו. וכמו שהגורן קובעת למעשר דגן, כך זמנים אלו קובעים לאסור הבהמות שנולדו באכילה עד שיעשר, אבל קודם הפרק מותר לאכול אע"פ שלא עשר. וקבעו חכמים הנך תלתא זמני למעשר בהמה כדי שיהיו בהמות מצויות לעולי רגלים, דאע"ג דמותר למכור ולשחוט ולאכול כל זמן שלא הגיע מועד הגורן, אפילו הכי לא שחטי להו אינשי עד דמעשרן, דניחא ליה לאיניש לקיומי מצוה בממוניה בדבר שאין חסר בו כלום כגון מעשר בהמה שהוא עצמו מביא מעשר ואוכלו שלמים, ואם לא היו מעשרים בשלושה פרקים הללו היו הרבה נמנעים למכור לפי שלא עשרו ולא היו בהמות מצויות לעולי רגלים: **בן עזאי אומר בכ"ט באדר**. טעמייהו דכל הני תנאי ומחלוקתן מפורש בפרק בתרא דבכורות:

ביאורים והרחבות

לירושיו. ורבי מאיר הסתפק אם נוח לו בכך או לא, ולכן סובר שמותר המעות יהא מונח עד שיבא אליהו. ורבי נתן סובר שוודאי לא נוח למת להתבזות עבור יורשיו, ולכן בונים במותר המעות מצבה על קברו.

16. **פירוש:** חמשה עשר יום קודם המועד נקרא "פרוס המועד", לפי ששלושים יום קודם הרגל שואלים ודורשים בהלכות הרגל, ו"פרוס" הוא לשון פרוסה, דהיינו חצי.

17. **פירוש:** חכמים קבעו שבזמנים אלו יש לעשר בהמות שנולדו, וכמו שהגורן קובעת למעשר דגן, כך זמנים אלו קובעים לאסור באכילה את הבהמות עד שיעשר, (ולכן נקראים "גרנות למעשר בהמה", שם מושאל ממעשר תבואה), אבל קודם שהגיע הפרק מותר לאכול מהן, אף על פי שלא עישר. והטעם שקבעו חכמים את שלושת הזמנים הללו למעשר בהמה, כדי שיהיו בהמות מצויות לעולי רגלים; שלמרות שמותר למכור ולשחוט ולאכול כל זמן שלא הגיע מועד הגורן, בכל זאת במציאות אנשים לא היו שוחטים עד שעישרו, שהרי נח לו לאדם לקיים מצווה בממונו בדבר שאין חסר בו כלום, (כגון מעשר בהמה שהוא עצמו מביא מעשר ואוכלו כשלמים), ואם לא היו מעשרים בשלושה פרקים הללו היו הרבה נמנעים מלמכור, לפי שלא עישרו, ולא היו בהמות מצויות לעולי רגלים.

ר' עובדיה מברטנורא

ב תורמין את הלשכה.
מפרישין השקלים מן הלשכה
שהיו השקלים מונחים שם,
ונוטלין מהן בשלש קופות, כל
קופה מהן של שלש סאין.
ורמב"ם כתב שממלאין תחלה
שלש קופות גדולות של שבעה
ועשרים סאין ומהן תורמין לג'
קופות קטנות של ט' סאין.
ובחנם דחק לומר כן: וכתוב
עליהן א' ב' ג'. לידע אי זו
נתרמה תחלה, וממנה היו קונים
קרבות צבור ראשונה, ואח"כ
מן השניה, ואח"כ מן
השלישית: יונית כתוב עליהן.
היו רגילים ביונית משום דכתיב
(בראשית ט) יפת אלהים ליפת
וישכון באהלי שם, יפיותו של
יפת ישכון באהלי שם [מגילה
ט], ואין לך לשון יפה בבני יפת
כמו לשון יונית: פרגוד חפות.
כשהמלוש ארוך וכופלין אותו
מלמטה. אותה השפה הכפולה
קרויה פרגוד חפות. ואין התורם
נכנס עם השפה כפולה היא
במלושו, שלא יחשדוהו שנתן
לתוכה ממעות הלשכה: ולא
בתפילין ולא בקמיע. שלא
יאמרו התיר התפר ונתן בתוכן
מעות:

שייגמר הבשר תוך חמישה עשר יום ולא תהיינה
בהמות מצויות לעולי רגלים, וּבְעֵשְׂרִים וְתִשְׁעָה
בְּאֵב שלשיתו הנולדות בחודש אלול מתעשרות
בפני עצמן.

רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים שלושת
הזמנים למעשר בהמה הן: בְּאֶחָד בְּנִיסָן שסוברים
הם שדורשים בהלכות הפסח שבועיים קודם לפסח,
בְּאֶחָד בְּסִיּוֹן כדעת בן עזאי, בְּעֵשְׂרִים וְתִשְׁעָה
בְּאֵלוּל כפי המשנה מבארת הטעם:

מַפְנֵי מָה אָמְרוּ בְּעֵשְׂרִים וְתִשְׁעָה בְּאֵלוּל, וְלֹא
אָמְרוּ בְּאֶחָד בְּתִשְׁרִי? מַפְנֵי שֶׁהוּא יוֹם טוֹב -
ראש השנה, וְאִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹר בְּיוֹם טוֹב, לְפִיכָךְ
הִקְדִּימוּהוּ לְעֵשְׂרִים וְתִשְׁעָה בְּאֵלוּל:

כיצד היתה נעשית תרומת הלשכה

משנה ב

בְּשִׁלֵּשׁ קִפּוֹת - סלים גדולים שֶׁל שְׁלֹשׁ שָׁלֹשׁ
סָאִין - שכל קופה היתה מחזקת שלוש סאים (סאה
= 8.3 ליטר, שלוש סאין = 24.9 ליטר) תוֹרְמִין אֶת
הַלְשָׁכָה בכל פרק משלושת הפרקים שבשנה.
וְכַתּוּב בָּהֶן - על הקופות אל"ף בי"ת גימ"ל כדי
שידעו איזו קופה נתרמה ראשונה, וממנה קונים
קרבות ציבור תחילה, שמצווה בראשונה.

רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אוֹמֵר: יוֹנִית כְּתוּב בָּהֶן אלפ"א
בית"א גמל"א.

אֵין הַתּוֹרֵם נִכְנָס לֹא בְּפֶרְגוֹד חֲפוֹת - כשהמלוש ארוך ועושים לו שפה
מלמטה, אותה השפה הכפולה קרויה "פרגוד חפות". ואסור לתורם להיכנס בבגד
זה שלא יחשדוהו שהטמין ממעות הלשכה בשפת הבגד, וְלֹא בְּמִנְעָל, וְלֹא
בְּסַנְדָּל, וְלֹא בְּתַפְלִין, וְלֹא בְּקַמִּיעַ, שְׁמָא יַעֲנִי הַתּוֹרֵם, וְיֹאמְרוּ: מַעֲזוֹן
הַלְשָׁכָה הָעֵנִי - שמעל בכסף הלשכה, או שְׁמָא יַעֲשִׂיר, וְיֹאמְרוּ: מִתְרוֹמַת
הַלְשָׁכָה הָעֵשִׂיר - שגנב מהלשכה.

לְפִי שְׂאֵדָם צָרִיךְ לְהִזְהַר וּלְצַאֵת יְדֵי הַבְּרִיּוֹת כְּדָרְךְ שְׂצָרִיךְ לְצַאֵת יְדֵי